

EEEH Dergi

Eşit, Erişilebilir, Engelsiz Hayat

Sayı: 87

Mayıs 2021

Editör: Burak Sarı

Yazım Denetimi: Gülcan Altun, Canan Çam Yücel

Web Sorumlusu: Can Deniz Balkaya, Ramazan Derin

Web Teknik Destek: Burak Sarı

Sosyal Medya Sorumlusu: Dilek Başar Açlan

Yayınlayan: Engelsiz Erişim Derneği

İletişim Bilgileri:

Web: <http://eeh.engelsizerisim.com>

E-posta: eehdergi@engelsizerisim.com

Facebook: www.facebook.com/eehdergi

Twitter: www.twitter.com/eehdergi

Youtube: www.youtube.com/channel/UCYxPXYFBIImOlsPKTcuFafw

İçindekiler

Editörden	1
Görselleri Açıklatma Yolculuğu	2
Sosyal Medyada Görsellere Açıklama Ekleme	4
LYNDEN'IN Neleri Duyması Lazım?	6
Mutfakta Biri Mi Var?	9
Görme Engelli Bir Bebek, Ebeveynlerine Sesleniyor-3	11
Bu İşin Nedeni Neden	14
Çişiniz Var Mı?	16
Körleme Mizah	18
Kedi Yazısı-3	20
Gönül Dağı'na Körce Bakış	27

Editörden

Mayıs ayının sıcaklığından merhaba dostlar. Önce bizden yepyeni haberlerle başlayalım. EEEH Dergi ekibi her ay Radyo Engelsiz Erişim’de. Detayları program öncesi yapacağımız duyuruda paylaşacağız. Dergimizin bu sayısında okuyacaklarınıza gelince

Körler Burada Görseli Açıkla kampanyamız devam ediyor. Kampanya sürecini ve daha fazlasını Nurşen Korkmaz anlatıyor. Peki görsellere nasıl açıklama ekliyoruz? Sorumuzun cevabı bilişim köşemizde. Tuba Kaya, görsellere açıklama eklemeyi en ince ayrıntılarıyla anlatıyor. Sınırlar ötesinden sesimize ses oluyor Ali Çolak. ABD’de kör bir annenin karşılaştığı problemleri Ali Çolak çevirisiyle sayfalarımızda bulabilirsiniz. Bizde durum ne? Dilek Başar Açlan anlatıyor. Canan Çam Yücel, Görme Engelli Bir Bebek, Ebeveynlerine Sesleniyor yazı dizisinin üçüncü bölümüyle bizlerle. Burak Sarı, “Bu İşin Nedeni Neden?” diye soruyor. Ne demek istiyor acaba? Normal ya da anormal olan neye göre belirleniyor? Sorunun yanıtı Meral Sözen’de. Konuk yazarımız Nuri Turhan toplumun bakış açısını mizahi bir dille eleştirdiği yazısıyla bizlerle. Bir diğer konuk yazarımız Çağrı Artan, evde körcül Kedi besleme yazısının son bölümünü okurlarımıza sunuyor. Gülcan Altun, Gönül Dağı dizisinin sesli betimlemesini inceliyor bu kez.

Bu aylık bizden bu kadar. Haziran sayımızda görüşmek üzere.

Görselleri Açıklatma Yolculuğu

Nurşen Korkmaz

nsunarkorkmaz@gmail.com

Sayı: 87, Mayıs 2021

Sevgili dostlar, çoğumuz sosyal medyayı farklı amaçlar için takip ediyor ve sıkça kullanıyoruz. Kimi zaman gündeme dair haberleri, kimi zaman eğitim haberlerini, seminerleri, yeni çıkan kitapları ve kitap önerilerini; kimi zaman bir tartışmayı veya ilgi duyduğumuz konuya ilişkin olup bitenleri sosyal medya aracılığıyla takip ediyoruz. Sosyal medya platformlarından da çoğunlukla Twitter'ı kullanıyoruz. Ancak Twitter paylaşımlarındaki görsellere açıklama eklenmediğinde ilgili paylaşım körler tarafından takip edilemiyor. Çünkü kullandığımız ekran okuyucu programlar görselleri algılayamıyor. Evet yardımcı programlar kullanarak okuyabiliriz ama bu fazladan emek ister. Ayrıca her kör bu yardımcı programlardan haberdar olmayabilir. Yardımcı bir uygulama kullanmak o paylaşımına herkesle aynı anda erişebilmeyi sağlamaz zaten. Bu yüzden asıl çözüm ve olması gereken şey, yapılan görsel paylaşımlara açıklama eklemektir. Biz de EEEH Dergi ekibi olarak yeni yaşımızın verdiği motivasyonla bu konuda bir şey yapmaya karar verdik. “Ne yapalım, nasıl bir etkinlik hazırlayalım ve bizi konu dışı bırakan, ötekileştiren ve son derece rahatsız eden bu konuyu nasıl gündeme taşıyalım?” Derken aklımıza bir kampanya fikri geldi. Hem de kısa vadeli değil sürekli olacak. Hakkımızı elde edinceye, sesimizi duyuruncaya dek devam edecek bir kampanya. Sonra başladık diğer detayları düşünmeye.

“İşe, yaşadığımız erişilebilirlik sorununu anlatan ve kampanya etiketimizi içeren bir duyuru metni yazarak başlayalım” dedi bir arkadaşımız. “O halde etiket ne olsun?” Dedik. Birbirinden farklı öneriler havada uçtu. En sonunda #KörlerBuradaGörseliAçıkla etiketinde karar kıldık. Etiketimizi açıklama eklenmeden paylaşılan her görselin altına yapıştıralım. Sonra sevgili editörümüz Meral Sözen harika bir metin hazırladı. Yedi yaşımızı doldurduğumuz Şubat sayımızda siz değerli takipçilerimize de duyurduk kampanyamızı.

4 Mart Perşembe akşamı ilk olarak gazetelere “#KörlerBuradaGörseliAçıkla” diyerek kampanya sürecini başlattık. Etkinliğimize çok farklı hesaplardan önemli destekler geldi. Sizlerin de yoğun katılımıyla başarılı bir açılış etkinliği oldu. Çağrımıza olumlu dönüş yapıp

paylaşımlarını erişilebilir hale getiren ve bunu nasıl yapacağını soran duyarlı Twitter kullanıcıları bizi çok heyecanlandırdı ve motivasyonumuzu yükseltti. Büyük bir keyifle anlattık erişilebilir görsel paylaşımını nasıl yapacaklarını ve onlardan da destek istedik. Sizden gelen destekleri de takip ediyorduk bir yandan. “X arkadaş da bize destek vermeye başladı, yeni tweet’ler paylaşılmış, tweet’lerimizi şu kadar kişi beğenip retweet etmiş, sayımız biraz daha arttı, Harika ilerliyoruz” diyerek sürekli canlı tuttuk gelişmeleri. Motivasyonumuz yükseldikçe de yazmaya devam ettik “#KörlerBuradaGörseliAçıkla” Saat kaç olursa olsun her yeni gelişmeyi WhatsApp grubumuzdan büyük bir coşkuyla birbirimize haber verdik. Sonrasında hiç durmadık. Gerek gazetelere gerekse açıklama eklenmeden paylaşılan tüm görsellerin altına “#KörlerBuradaGörseliAçıkla” dedik.

Kampanya kısa sürede ses getirmeye başladı. Çağrımızı duyan kimi resmi ve özel hesaplar ne demek istediğimizi sormaya başladılar. Yönlendirmelerimizle görsel paylaşımlarına açıklama ekleyenler ve bunu sürekli hale getirenler oldu. Ve biz anladık ki bu işin nasıl yapıldığını bilmeyenler çoğunlukta. Ekran okuyucu kullanmayanların ne demek istediğimizi anlamamaları veya görsele açıklama eklemelerine rağmen bir fark görmemeleri gibi durumlarla karşılaştık. Gayet doğal tabii bu durum. Çünkü farkı ancak ekran okuyucu kullanıcıları görebiliyor. Kampanyamıza destek veren ve paylaşımlarını erişilebilir hale getiren hesapları “#BuTweetErişilebilir” etiketiyle ödüllendirmeye başlayarak bir adım daha ileriye taşıdık süreci. Bir hafta sonra da kamu kurumlarına seslendik “#KörlerBuradaGörseliAçıkla”

Sesimize kulak vermeyen, bizi görmezlikten gelip görsellerine açıklama eklemeyen hesaplara hakkımızı elde edinceye dek çağrıda bulunmaya devam edeceğiz. Çünkü yaşamın her alanına farklılıklarımızla aynı anda erişmek en temel hakkımız. Görsele açıklama eklemek erişilebilir tweet demektir. Erişilebilir tweet bir lütuf değil eşitliği sağlayan koşuldur. Eşit, erişilebilir ve engelsiz hayat ancak ve ancak her görsele herkesle aynı anda erişebildiğimizde mümkündür.

Sosyal Medyada Görsellere Açıklama Ekleme

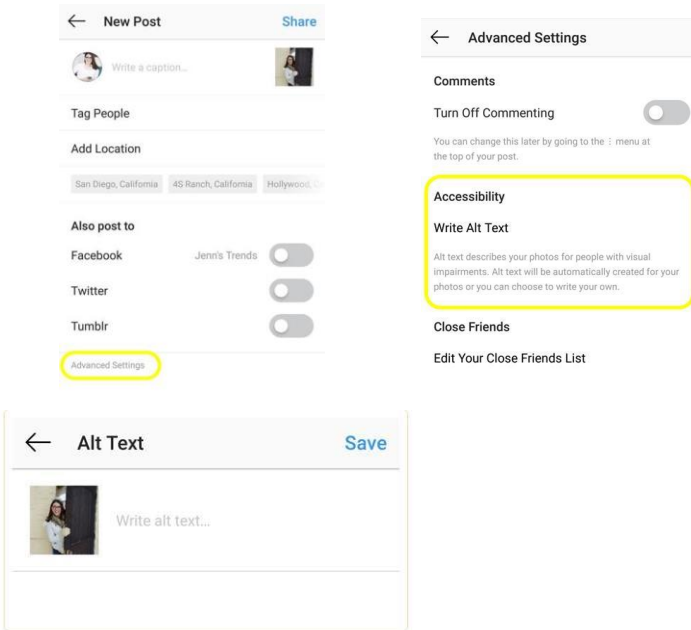
Tuba Kaya

tuba_ky@hotmail.com

Sayı: 87, Mayıs 2021

Instagram'da Erişilebilir Görsel Paylaşımı

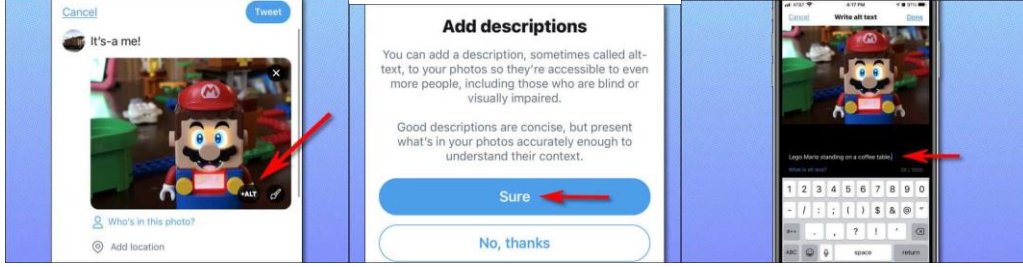
Instagram'da paylaşılacak görsel seçilir. Sağ üst köşedeki “Paylaş” butonunu tıklamadan önce en altta “Gelişmiş ayarlar (Advance setting)” seçilerek açılan sekmede en altta “Erişilebilirlik” butonu tıklanır. “Alternatif metin yaz (Write alt text)” butonu seçilir. Görselin betimlemesi yapıldıktan sonra sağ üst köşede “Kaydet (Save)” tıklanır. Böylece görsel erişilebilir hale gelerek paylaşılır. Aşağıdaki üç görselde sırasıyla bu adımlar gösterilmiştir:

Twitter'da Erişilebilir Görsel Paylaşımı

Twitter'da paylaşılacak görsel seçilir. Seçilen görsel paylaşılmadan önce seçilen görselin sağ altında çıkan “+Alt (Alternatif metin)” butonu tıklanır. Çıkan “Emin misiniz (Sure)” ve

“Hayır, teşekkürler (No, thanks)” seçeneklerinden “Eminim (Sure)” seçilir. Açılan kutuya görselin betimlemesi yapıldıktan sonra sağ üst köşede “Tamam” butonu tıklanır. Görsel erişilebilir hale gelir ve paylaşılır. Aşağıdaki üç görselde sırasıyla bu adımlar gösterilmiştir:

Facebook'ta Erişilebilir Görsel Paylaşımı

Facebook'ta paylaşılacak görsel seçilir. Fotoğrafın üzerinde “ Düzenle” simgesi tıklanır. Otomatik olarak oluşturulan metin, fotoğrafın sol tarafında gösterilecektir. Düzenlemek için “Oluşturulan alternatif metni geçersiz kıl” seçilerek alternatif metin, kutuya yazılır. Otomatik oluşturulan metne geri dönmek için “Temizle” tıklanarak kaydetmek için sol alttaki “Kaydet” seçeneğine basılır.

LYNDEN’IN Neleri Duyması Lazım?

Lauren L. Eckery

Orijinal tarih: 1992

Çeviren: Ali Çolak

ali.f.colak@gmail.com

Sayı: 87, Mayıs 2021

Bebeklerin aç olduklarını, yemeğe ihtiyaçlarının olduğunu ve neyi yemeleri gerektiğini bildikleri söylenir. Ben aynı zamanda kimlere güvenip kimlere saygı duymaları gerektiğini bildiklerini de düşünüyorum. Öyle görünüyor ki aynı zamanda, erken yaşlarda mantık yürütebilme kapasitesine de sahipler.

Lynden’ı Blossom Time kreşine ilk verdiğimde, kafamda bazı sorular vardı: Acaba bu çocuklar benim kör olmamı nasıl karşılayacaklardı? Lynden’in üzerinde bunun etkisi ne olacaktı? Bazı çocuk psikologları, çocukların kendileri için neyin iyi olduğunu erken yaşta araştırıp anladıklarını ama yetişkinlerin değerleri ve fikirleri kendilerine dayatılınca, kafalarının karıştığını söylüyorlar. Birkaç hafta önce, her zaman müzik dersimizden sonra yaptığım gibi Lynden’in grubuna öğle yemeği için katılmıştım. Çocukların büyük bir kısmı yemeklerini bitirmişlerdi ama benim karşımda ve köşede olan iki kız çocuğu arasında çok ilginç bir konuşma geçiyordu.

Anne: “Tabağındaki bitmek üzere ama nasıl yemek yiyor ki?”

Beth: “Görmedin mi, yemeği çatalıyla buldu ve yedi, demek ki yapabiliyor”

Anne: “Anlamıyorum, yani bu sabah Lynden onu yemek yemesi için içeriye getirmede. Buraya nasıl geldi?”

Beth: (biraz kızgın bir şekilde) “Yani Anne, onu buraya gelirken Gördün ya. Seni, onu izlerken gördüm. Bastonuyla masaya değdi, sandalyesine dokundu ve oturdu. Yani demek ki yapıyor”

Anne: “Ama, ama görmüyorsa nasıl yapıyor? Aa anladım, yaptıysa demek ki yapabiliyor”

Yetişkinler defalarca bizim yaptıklarımızı görüp söylediklerimizi duymalarına rağmen yine de sürekli inanmıyorlar. “Görmek inanmaktır” deyimi ne kadar zayıf ve boş.

Birkaç gün önce girişte montunu giymesi için Lynden’a yardım ediyordum. Bir anne ve küçük çocuğu çıkmak üzereydiler.

Anne: (alçak bir sesle) “Hayır, biraz bekleyelim. Yardıma ihtiyacı var mı, görmek istiyorum”

Çocuk: “Anne! Haydi gidelim! Yardıma ihtiyacı yok”

Anne: “Tamam ama emin olmak istiyorum”

Çocuk: “Anne, her zaman yapıyor zaten. Lynden’ı her zaman buraya getirip montunu giymesine yardımcı oluyor”

Ben bir kelime bile söylemedim. Montu doğru düzgün bir şekilde fermuarı çekilmiş, düğmeleri iliklenmiş ve kapüşonu bağlanmış olarak Lynden ve ben yanlarından geçip çıktık. Bir gün önce, Lynden ve ben anaokuluna gitmek için bir taksiye yaklaşırken, çocukların o ders niteliğindeki konuşmalarını düşünmeden edemedim. Şoför kapıyı açıp da Lynden her zamanki enerjisiyle içeri girmeye başlayınca, şoför onu azarladı. “Dur bakalım küçük hanım. Annene arabaya binmesi için yardım etmeyecek misin?” Lynden, bunun ne derece gereksiz olduğunu

bildiği için koltukta yan tarafa doğru ilerledi. Ben aşıağı basmaktansa arabaya binebilince, arabanın yerine oturmaktansa koltuğuna oturmayı başarınca ve kapıyı aılmaktansa kapatmayı başarınca şoförün ne kadar şaşırdığını merak ettim. Fakat merak etmek için pek de zamanım yoktu çünkü şoför (daha gideceğimiz yeri bile sormadan) şu soruyu sordu Lynden'a: "Eminim ki annene daima iyi bakıyorsunuz, öyle değil mi tatlım?" Lynden cevap vermedi ama duyduğuna eminim.

Havanın daha ılık olduğu başka bir zaman okula yürüyorduk. Bir okulun önünde karşıdan karşıya geçmek için bekliyorduk. Birkaç çocuk daha ışığın değişmesini bekliyordu. Anında çocuklardan birinin annesi arkamdan gelerek çocuklara dedi ki: "Merak etmeyin, ben onunla ilgilenirim" Ne demek istediğini bildiğim için içimden söylendim: "Hayır, yapamayacaksınız" Işık değişirken, adımlarımı normalden daha uzun atmaya başladım ve Lynden koşmaya başladı ve o annenin montumun üzerindeki elinden kurtulabildik. Yine lynden bir şey söylemedi ama duyduğunu biliyorum.

Günün birinde cevap verecek ve o zaman ne diyeceğini merak ediyorum. Çevremizdeki yetişkinlerin bizi yetersiz görmesine inanacak mı yoksa bizi olduğumuz gibi görecek mi? Bunu sadece Lynden için değil ama bütün kör ebeveynlerin çocukları için soruyorum.

Mutfakta Biri Mi Var?

Dilek Başar Açlan

dilek.basar55@gmail.com

Sayı: 86, Mayıs 2021

Eski bir çay markasının efsane diyaloglarından "Mutfakta biri mi var?" Çay öyle güzel demlenmiştir ve soruyu soran kişinin, sorduğu kişiden beklentisi öyle düşüktür ki tutamaz kendini. Sağlamlılığın dibine vurur ve sizi bir ton açıklamaya mecbur bırakır. Hepimizin günlük hayatımızda sıkça karşılaştığı bir sorundur bu. "Ben yaptım" dersiniz, inanamazlar. "Sen mi? Nasıl yaptın? Sen kesin biraz görüyorsun" Bu sorular ve takılmalar uzar gider. Ne söylersek söyleyelim, bir türlü tamamen kör olduğumuza ve o yemeği ya da çayı bizim yaptığımıza nedense inanamazlar. Oysaki aynı yemeği ve çayı ikimiz de yapabiliriz. Sadece kullandığımız yöntemlerin bazıları farklıdır ya da farklılaşır.

Eskiden İnsanların bu soru ve tavırları karşısında çok üzülürdüm. Zaman geçtikçe baktım ki atomun çekirdeği parçalanmış fakat bu tür insanların kafalarındaki önyargı kırılmamış. Artık umursamamanın daha doğru olduğuna inanmaya başladım.

İnsan başkalarından bu soruları duyunca aldırıyor ama üç yaşındaki kızından da bu soruyu duyunca şaşırmadan edemedim. Ela Hipatya neden böyle bir soruyu bana sormuştu ki?

Eşim ve ben ikimiz de körüz. Evimizde başka biri de yaşamıyor. Kızımızın her türlü ihtiyacını bugüne kadar biz karşıladık. Üçüncü kişilere genelde ihtiyaç duymadık. Evimizde bütün işleri eşimle beraber yaparız. Tabii düzenli aralıklarla evimize yardımcılarımız gelir ve biz de bu sayede biraz soluklanıyoruz.

Aslında Kızım beni yemek yaparken her gün görür. Doğduğu günden itibaren hiçbir zaman körlüğümüzün arkasına sığınıp bir şeyler yapmak için geri planda kalmadık. Elimizden geldiğince çocuğuyla iletişim ve etkileşim içinde olan ebeveynler olmaya çalıştık. Üç yaşındaki kızımın kör olduğum için bu soruyu sorduğunu düşünmüyorum. Peki sizce neden sormuş olabilir? Gerçekten sadece sevdiği bir yemeği görünce birden heyecanlanıp mı sordu yoksa "Annem kör olduğu için bu yemeği yapamaz" diye düşündüğü için mi? Ben yine de birinci şıktan yana tercihim kullanmak istiyorum. Sunduğum iki seçenek arasından birinciyi tercih etmem için bir sürü geçerli sebebim var. Bugüne kadar yapamadığımız hiçbir şey için "Kesin yaparız" demediğimiz gibi "Asla yapamayız" da demedik. Başa çıkamadığımız sorunlarda hep

“Nasıl yaparız” diye düşündük. Bir şekilde o sorunun üstesinden gelmek için alternatif çözümler bulduk. Tabii benim için bir alternatif şık da vardı. Gerçekten de Ela Hipatya zeytinyağlı taze fasulyeyi çok seviyordu ve benim yaptığım yemekleri yemek istiyordu. Bunun için de sormuş olabilir bana bu soruyu. Bu seçenek aklıma daha çok yatıyor.

“Bizim yanımızda hiçbir gören yokken kızım bana bu soruyu soruyorsa, her zaman evinde aile yakınları olanlar bu tür sorularla nasıl başa çıkıyordur acaba?” Diye sormaktan kendimi alıkoyamıyorum. Evde gören birinin olması sorun olduğu için söyleyemiyorum tabii ki. Büyükler bazen kendilerini öyle kaptırıyorlar ki... Maalesef bazen çocuk kimin belli bile olmuyor. Neyse ki böyle bir durum bizim için şimdilik söz konusu değil.

Ne olursa olsun, imkanımız varsa çocuklarımıza kendimiz bakmalıyız. Doğduklarında birilerinden destek alabiliriz. Bu da çok doğal bir süreç. Önemli olan, destek alma süresini uzatmamalıyız. Biz istersek her şeyi kendimiz rahatça yapabiliriz. Çocuğumuza da birilerine bağımlı kalmadan bakabiliriz. Ben tüm bu yazdıklarımı hayatımda uygulamaya çabalayan birisi olarak kızımdan böyle bir soru duyduğumda şaşırıyorsam, sürekli birilerine bağımlı yaşamak zorunda kalan arkadaşlarımızın çocukları bundan daha fazla soru sorduğunda, ne yaptıklarını düşünemiyorum bile. En kötüsü de çocuklar da bu duruma kolayca alışabiliyor. Evde bir gören varsa, birçok işini onunla halletmeyi istiyor. Çocuklarımızın sadece ebeveyn olarak bizleri tanınması ya da tanımaması tamamen bizim elimizde.

Umarım zeytinyağlı fasulyeden başını kaldırıp mutfağa bakan her çocuk, orada ilk olarak ebeveynlerini görür.

Görme Engelli Bir Bebek, Ebeveynlerine Sesleniyor-3

Canan Çam Yücel

canancam@gmail.com

Sayı: 87, Mayıs 2021

1-2 Yaş Arasındaki Gelişimim

Sevgili anneciğim ve babacığim. Bu ay size 1-2 yaş arasında neleri yapabileceğim ve tüm bunlar olurken sizlerin beni nasıl destekleyebileceğiniz konusunda ipuçları vermeye çalışacağım. Geçen ay 1 yaş ile ilgili ufak bir giriş yapmış ancak devamını bu aya bırakmıştım. Gelin, kaldığımız yerden devam edelim. 1 yaşına girdiğimde; anlama, kavrama, iletişim becerilerimde çok fazla ilerleme olduğunu göreceksiniz. Çevreme olan merakımın ne kadar yoğunlaştığını siz de fark edeceksiniz. Her şeyi elime almak ve incelemek isteyeceğim. Lütfen, bu dönemde siz de çevremdeki nesnelere beni tanıştırmaya özen gösterin, incelememe izin verin, ben nesnelere incelerken bana ufak betimlemeler yapın ve benimle konuşun. Bebekler, arabalar, tahta bloklar, Legolar, tamir aletleri ve mutfak eşyaları dikkatimi çeker. Bu dönemde birlikte eğlenceli vakitler geçirebiliriz; evcilik, doktorculuk gibi oyunlar oynayabiliriz.

1 yaşında bir yerlere tutunarak yürüyebilirim ya da yardımsız adımlar atmaya başlayabilirim. Ancak yardımsız adım atmaktan çekinebilirim de. Beni bağımsızlaşmam konusunda her zaman desteklemelisiniz. Görmediğim ya da az gördüğüm için beni yürümeye teşvik etmeniz çok önemli. Bunun için oynamaktan keyif aldığım bir oyuncak elinize alarak ses çıkarıp beni yanınıza çağırabilir ve birkaç adım atmamı sağlayabilirsiniz. Oyuncak bebek arabası gibi tekerlekli bir oyuncak itmemi sağlayarak da beni yürümek konusunda destekleyebilirsiniz. Böylece, tekerlekli oyuncak, benden önce önümdeki bir engele çarpacak ve beni uyaracaktır. Bu dönemde iki elimde de birer oyuncak tutabilir, henüz sağlam veya solak olmadığım için iki elimi de eşit şekilde kullanabilirim. El ve parmak kaslarımı geliştirebilmem için boya kalemleri ile rastgele karalamalar yapmama, blokları üst üste koymama ve kalın sayfalı bir kitabın sayfalarını çevirmeme izin verin. Ancak öncelikle elime aldığım nesnelere doğru şekilde ve doğru yönde tutmamı sağlayın. Bunun için benim arkama geçerek benimle birlikte elimin üstünden tutarak gösterebilirsiniz. Örneğin; kaşığı, telefonu, tarağı nasıl tutacağımı ve nasıl kullanacağımı gösterin bana. Uygun olan yiyecekleri ellerimle yememe izin verebilirsiniz. Bu dönemde kollarımı kaldırarak veya bacaklarımı uzatarak beni giydirmenize yavaş yavaş yardımcı olabilirim. Ama daha önce de söylediğim gibi bana bu basit hareketleri de göstererek öğretmeniz gerekir çünkü görmediğim için etrafımdaki kişilerin hareketlerini taklit edemem. Artık size seslenirken “anne, baba” sözcüklerini kullanırım. Sizin kullandığımız bazı sözcükleri taklit etmeye çalışırım. Öğrendiğim hareketleri yapmamı istediğinizde yapabilirim. Çevremizde olup bitenlerden beni her zaman haberdar edin, benimle konuşun, bana anlatın ki benim de dil becerilerim gelişsin. Nesnelere elime vererek isimlerini söylerseniz, ben de dokunduğumda o

nesneyi tanımaya başlar hatta zamanla ismini de söyleyebilirim. Bana vücudumun bölümlerini gösterip isimlendirebilir ve benim de göstermemi isteyebilirsiniz.

On beşinci ayda büyük kas ve küçük kas becerilerim gelişmeye devam eder. Bu ayda büyük ihtimalle desteksiz yürüyebilirim. Ancak desteksiz yürüyemesem de endişelenmeyin, bazen birkaç ay gecikme olabilir, sadece beni cesaretlendirin ve teşvik edin. Tırmanma, koşma, atlama gibi hareketleri de bana bu dönemde göstermeye başlayabilirsiniz. Benimle birlikte topla oynayabilirsiniz; topa ayağımla vurmam ya da ellerimle yakalamam için beni destekleyebilirsiniz. Bu dönemde artık bardağı bağımsız olarak tutup su içebilirim. Bağımsızlaşmamın arttığı bir dönem olduğu için gidebileceğim yerlerdeki eşyaları güvenli bir biçimde yerleştirmenizi öneririm. Bağımsızlığımı kısıtlamak yerine, güvenli bir biçimde hareket etmemi sağlayın. Bu dönemde kullandığım sözcüklerin sayısında artış olduğunu da göreceksiniz yani çenemin iyice açılacağı, konuşmamla başınızı daha ağrıtaçığım günler geliyor. Görmediğim için isteklerimi size işaret etmek yerine yapmak istediklerimi size getirebilirim. Örneğin, sizinle birlikte arabalarla oynamak istiyorsam, arabaları size getirebilirim. Sizin de benden istediğiniz basit komutları yerine getirebilirim. Örneğin, “Yanıma gelir misin?” Dediğinizde, yanınıza gelebilirim. Birlikte günlük hayata dair etkinlikler yapabiliriz. Örneğin; bardağa su doldurma, yeri süpürme gibi basit oyunları deneyimleyebiliriz. İki-üç parçadan oluşan büyük parçalı bul-tak şeklindeki oyuncaklarla oynayabilirim. Bu tür oyuncaklar, problem çözme becerilerimi arttıracığından, bilişsel gelişimime katkı sağlayacaktır.

On sekizinci ayda oldukça bağımsızlaşmaya başlarım. Eğer beni cesaretlendirirseniz, elimden tuttuğunuzda koşmaya da başlarım. Kullandığım sözcük sayısı artmaya başlar. Sizin konuşmalarınızdan duyduğum sözcükleri tekrar etmeye de başlarım. Artık bir şarkının melodisini de mırıldanabilirim. “İçinde, üstünde” gibi kavramların ne anlama geldiğini artık anlarım.

Yirmi birinci aydan itibaren büyük kas becerilerim daha fazla gelişmeye başlar; koşma, eğilme-kalkma, topla oynama, tırmanma becerilerimde artış gözleyebilirsiniz. Aynı şekilde küçük kas becerilerimde de artış olduğunu gözlemleyeceksiniz. Üst üste daha çok sayıda blok dizme, bardaktan su içme becerilerimdeki gelişmelere şahit olacaksınız. Artık 2 yaşına yaklaşmamın verdiği özgüvenle bir şeyleri kendi başıma yapma merakımın arttığına da tanıklık edeceksiniz. Ancak şunu tekrar tekrar hatırlatmak isterim; tüm bu merakımın artması sizin elinizde. Bana ortam hazırlamanız, beni farklı etkinliklere teşvik etmeniz çok önemli. Örneğin; dişlerimi fırçalamayı, dolaptan kendime kıyafet almayı bana öğretmeniz gerekir ki ben de bu tür eylemleri kendi başıma gerçekleştirmeye cesaret edeyim. Belki bu tür eylemleri gerçekleştirmek için akranlarıma göre daha fazla zamana ihtiyacım olabilir ama sizden sabırlı olmanızı ve bana zaman tanımanızı bekliyorum. Ancak bu şekilde günlük yaşam içindeki rutin etkinlikleri bağımsız bir şekilde yapmaya başlayabilirim. Unutmayın öğrenmenin genellenebilmesi için

denemelerin yapılmasına fırsat sunulması ve hata yapılmasına izin verilmesi gerekir. Aksi halde, kendine yetebilen bir birey olmam çok zorlaşır. Bu dönemde kullandığım sözcük sayısında artış görülmeye devam eder. Artık iki-üç sözcüğü yan yana getirerek derdimi yarım yamalak da olsa anlatmaya çalışırım. Çevremdeki şeylere dokunduğumda isimlendirebilirim. Örneğin, daha önceden dokundurularak bana öğretilmiş olan hayvanların, araçların ya da diğer grup nesnelere isimlerini söyleyebilirim. Bu dönemde, sosyal gelişimimde de bazı farklılıklar olduğunu göreceksiniz. Yapmayı istediğim bir şeyi yapamadığımda, istediğim bir nesneyi alamayınca ya da derdimi size anlatamadığımda, pek de hoşunuza gitmeyecek davranışlar gösterebilir; ağlayıp tepinebilir ya da çılgılık atabilirim. Bu durum sizi şaşırtıp telaşa düşürmesin ya da öfkelenmesin. Bu dönem için olağan olarak kabul edilmesi gereken davranışlardır bunlar. Sakin bir dille, bu durumun nedenini basit bir şekilde anlatmaya çalışmalısınız. Böyle durumlarla karşılaştığınızda, kesinlikle ağlamayı veya tepinmeyi bırakayım diye isteğimi yerine getirmemelisiniz. Eğer her ağladığımda benim istediğim gibi davranırsanız, bu davranışları bir araç olarak kullanmaya başlayacağımdan hiç şüpheleniz olmasın. Tabii ki bu davranışlara karşılık ceza yöntemini de asla kullanmamalısınız. Ceza yöntemini kullanırsanız da olumsuz duyguları hissetmeyi veya ifade etmeyi yanlış bir davranış olarak zihnimde kodlayabilirim. Oysa, gülmek gibi ağlamanın da, sevinmek gibi üzülmenin de önemli duygular olduğunu fark ettirmelisiniz bana. Bu dönemde bir şeyleri başarmak çok hoşuma gider ve sizden de alkış ya da gülümseme gibi ödüller beklerim. Ayrıca bu dönemde henüz oyuncaklarımı akranlarımla paylaşmaya hazır olmayabilirim. Böyle bir durumla karşılaşırsanız, beni zorlamamalısınız. İki şey arasında basit neden-sonuç ilişkisi kurmaya da bu dönemde başlarım. İki-üç aşamalı basit komutları da anlayıp yerine getirebilirim. Örneğin; “Topu yakala, sen de bana at” gibi komutların gerektirdiği hareketleri yapabilirim.

2 yaşına geldiğimde, bağımsız olarak yapabileceğim sayısının çok daha fazla olduğunu göreceksiniz. Ancak 2 yaşında sizleri nelerin beklediğini önümüzdeki aya bırakmak istiyorum. Tıpkı benim gibi sizin de merakınız artsın. Unutmayın, merak keşfetme ve öğrenme isteğini artırır. Bir sonraki ay görüşmek dileğiyle. O zamana kadar kalın sağlıklıyla.

Bu İşin Nedeni Neden

Burak Sarı

buraksari2014@gmail.com

Sayı: 87, Mayıs 2021

Bu Sefer öyle romantik cümleler kurmayacağım. Eşitsizliğin ve sevgisizliğin içerisinde edebi cümleler süslü kalıyor. Ben bugün, somut durumun somut tahlilini yapacak ve ne yapmalı üzerine bir şeyler söylemeye çalışacağım. Elbette konuyu tahmin etmişsinizdir. Murat Ferman isimli bir akademisyenin yeti farklılığı olanlarla ilgili söylediği sözler. Elbette konu bu akademisyenle sınırlı değil. Zira ilgili konuşmanın hemen ertesi günü, Birgün Gazetesi'nin sayfalarında, Ayasofya imamını hedef alan bir yazıda olumsuz örnek olarak yerimizi almışız. Bizler, olumsuz örneklerin vazgeçilmez objeleri. Bizler, değişmeyen ibret unsurları. Elbette şaşırmadık yaşananlara. Maalesef onlar gibi düşünen insanların azımsanamayacak kadar çok olduğunu biliyoruz. Sadece bunları neden yaşadığımıza dair bir şeyler söyleme ihtiyacı duyuyorum.

Aşık Mahzuni'nin bir türküsünde geçer: “Yıkılacak yanlış giden. Bu işin nedeni neden” Evet ilgili videoyu dinlediğimde bu işin nedeni neden diye düşündüm. Nasıl olabilir de bir akademisyen, toplumun bir kesimini hedef gösterebilir? Nasıl olur da kimseyi sorgulamaya cesaret edemezken, konuyla en alakasız kesimin olmayan haklarını sorgular? Sonra kendime kızdım. “Sanki yaşadığın ülkenin iklimini bilmiyorsun” dedim kendi kendime. Ekmek yerine, gül yerine, aşk yerine, güzellikler yerine ayrımcılık ve ötekileştirmelerle doyuyoruz. Sokaktaki kedi, göçmen çocuk ve LGBT+'lar. Her zaman toplumsal “hassasiyetin” hedef aldığı, nefretini kustuğu bir kesim bulunur. Bu tür yaklaşımların bize de yönelebileceğini öngörmüştük. Çünkü ırkçılık, homofobi ve sağlamcılık birbirinden beslenir. Aslında zaten bize yönelik bir ayrımcılık var ama toplumun acıma kültürünün altında maskeleniyordu. Zaten acıma da bir ayrımcılıktır. Acımayla nefretin birbirine bağlı olduğunu daha önce de belirtmiştik. Kriz dönemlerinde ya da toplumsal normların dışında davrandığımızda mutlaka kendini gösteriyor. Zaten bu dışında davranmakla suçlandığımız normlar, bütün ötekileştirmelerin ve eşitsizliğin kaynağı. Topluma

göre ideal olmayan, sorunlu ve eksik. Onun üzerinde her türlü hegemonyayı kurabileceğini düşünüyor.

Bu nefret davranışlarını üzerimize çekmek için fazla bir şey yapmamıza da gerek yok zaten. Kendi benliğimizi savunmamız bile sağlamları tahtlarında rahatsız ediyor. Kendisinden aşağı olduğunu düşündükleri insanların mutlak itaatini istiyorlar. Gelin, son günlerde yaşananlar üzerinden anlatmaya çalışalım. İlgili akademisyenin nefret söyleminden sonra birtakım engelli örgütleri ve aileler Twitter’da “özür dile” etiketi açtı. Belki acımasız bir değerlendirme olacak ama yapmış olmak için yapılmış bir eylemdi. Bir kesim tam toplumun istediği gibi yakınacak, ilgili şahıs da özür dileyecek, olay tatlıya bağlanacaktı. Böylece, toplumun bir kesimine kalıcı zarar verme ihtimali olan nefret söyleminin sahibi aklanacak, kampanyayı başlatanlar da başarı hikayeleri anlatacaklardı. Öyle de oldu zaten. Ertesi gün, çıktı ve engelli ailelerinden yarım ağızla özür diledi, konunun gerçek muhataplarını dikkate bile almadan. Ama kendisini bir sürpriz bekliyordu. Ertesi akşam EGED’in düzenlediği “özür değil istifa” etiketiyle yapılan tweet çalışmasında, konunun gerçek muhataplarını dimdik karşısında buldu. Evet, istifa ettiremedik ama sağlamsız tahtını sarsmış olduk. En azından tweet’lerini korumaya aldı. Birgün Gazetesi ve onun ayrımcı yazarı Ünal Özmen’e gelince, maalesef çabalarımız sonuçsuz kaldı. Neyin ne olduğunu anlatmaya çalıştığımız halde bizi dinlemek yerine, utanç verici bir özür dilemekle yetindi. Bu yazıyı ilgili gazeteye göndereceğim yayımlanamayacağını bile bile.

O yazıyı geri çekmediler. Onlara tarihsel utançlarıyla mutluluklar diliyorum. Maalesef sağlamlık herkeste, her zihinde. En ileri kesimlere bile anlatamıyoruz. Aydınların ve ilericilerin de kendi içlerindeki sağlamlıkla yüzleşebilmesi için kadın hareketi gibi güçlü ve sağlam bir ideolojik temele sahip bir engelli hareketinin yaratılması gerekiyor. Bu konuda çok umut verici gelişmeler yaşanıyor. Genç otistiklerden oluşan Merhaba Spektrum ekibi, tüm fırtınalara göğüs gererek sağlamlılara karşı mücadele ediyor. Beni kabul ederler mi bilmiyorum ama kendimi onların bir parçası olarak görüyorum. :) Yeti farklılıkları üzerine sorgulamalar yaptığımız Düşün, Sorgula, Üret ekibinin, “Sağlamlılığa karşı yeterince öfkeli değiliz” tespiti vardı. Özlediğimiz öfke ve bilinci, o gençlerde görüyorum. Umarım, birlikte sağlamlılığa karşı güzel çalışmalar yürütürüz. Uzun zamandır bu kadar umutlanmamıştım. Yani yazılarımı bitirirken “Umut insanda” diyorum ya hep. Bugün daha bir coşku ve umutla diyor ve bitiriyorum. Umut insanda.

Çişiniz Var Mı?

Meral Sözen

meralsozen1@gmail.com

Sayı: 87, Mayıs 2021

Bu ay size küçük bir çocuğun zihninden dökülen biraz komik ama daha çok çarpıcı bir durumu anlatacağım. Yakın bir aile dostumuzun bebeği, detaylarına çok da hakim olmadığım bir hastalıkla dünyaya gelmişti. Bu hastalık nedeniyle bazı organları beklendiği gibi çalışmıyordu ve bu durum da onun çişini yapmasına engel oluyordu. Henüz küçücük bir bebekken pipisine sonda takıldı. Neyseki bu geçici bir durumdu. Birkaç yıl sürecek olan tedaviler sonuç verirse her şey normale dönebilecekti. Küçük dostumuz üç yaşına geldiğinde beklenen güzel haber de geldi. Doktorlar artık sondanın çıkarılabileceğini, rahat rahat çişini yapabileceğini söylediler. Bu müjdeli haberi benimle paylaşmak isteyen çocuk heyecanla şöyle dedi: “Teyze, biliyor musun artık sonda olmayacak. Sonra çiş de bitecek!”

Kısa bir şaşkınlığın ardından gülmekten kendimizi alamadık. Annesi hemen düzeltti tabii, “Yok, çiş devam edecek oğlum. Sen de herkes gibi çişini tuvalete yapacaksın bundan sonra.”

Çocuk çiş denen şeyi de hastalığın bir parçası olarak algılamış ve tedavi sonucunda çiş yapmaktan da kurtulacağını zannetmiş. Çocuktur, zannedebilir. Burada düşündürücü olan, neyin hastalık ya da sorun olduğuna neye göre karar veriyoruz? Minik dostumuzun kafasında kurduğu gibi çiş yapıyor olmak bir sorun olamaz mı? Biz çocuğa dedik ki, “Çiş yapmak bir sorun değildir, hatta iyi bir şeydir, herkes çiş yapıyor.” Evet, doğru da dedik. Ama neden çiş yapmak bir sorun değil? Çünkü herkes yapıyor. Çünkü bizim doğamız böyle. Ama başka türlü olsaydı daha iyi olmaz mıydı? Tamam bir boşaltım sistemine ihtiyacımız var ama olmayabilirdi de. Yemek yememize, su içmemize gerek olmayan, söz gelimi yalnızca oksijenle beslenebilen bir organizma olabilirdik. Boşaltıma hiç gerek olmayabilirdi veya başka bir yolla bu boşaltım sağlanabiliyor olabilirdi.

Şöyle bir durup düşündüğümüzde tuvalet ihtiyacı son derece konforsuz ve sıkıntılı bir durum. Hepimizin başına gelmiştir, olmadık bir yerde sıkışmışızdır, hiç istemesek de çok pis bir tuvalete girmek zorunda kalmışızdır...

Şimdi büyük çoğunluğun tuvalet diye bir ihtiyacının olmadığını ve sadece sizin böyle bir durumunuz olduğunu düşünün. Azınlıkta olduğunuz için bugünkü tuvalet, kanalizasyon, sifon vb. sistemler de olmamış olacak haliyle. Herkesin üreme ve cinsellik için kullandığı organından siz bir sıvı akıtmak zorundasınız, hem de günde defalarca kez. Üstelik pis de kokuyor. Hele bir de aynı şeyi kaka için düşünün. Mahrem alanlarından sürekli dışarıya pis şeyler çıkaran birisiniz. Ve çevrede bu durumdaki tek kişisiniz. Bunun adı bir hastalık ya da engellilik hali olur muydu? Kesin olurdu.

Düşünsenize dramı. Güzel bir bahar akşamı arkadaşlarınızla oturmuş bira içiyorsunuz. Ortamda hoşlandığınız kişi de var. Ama sizin neredeyse her yarım saatte bir oradan uzaklaşıp kimsenin görmediği bir yerde giysinizi sıyırıp vücudunuzdan çıkan pis kokulu sıvıyı dışarı atmanız gerekiyor. Kimsenin böyle bir ihtiyacı olmadığı için çevrede bugün bizim tuvalet dediğimiz küçük kabinler de yok. Evinizde bir sistem kurmuş olabilirsiniz ama dışarı çıkmanız gerektiğinde kırk kere düşünürsünüz artık. Uzun yola gidebilir misiniz mesela? Uçaktasınız, tuvalet yok. Otobüstesiniz, ihtiyaç molası vermiyor. Hadi evden çıkmadan bez taksanız nerede değiştireceksiniz? Bir de bunun utandırılma, ayıplanma boyutları var. Gittiğiniz yerlerde kullanmak üzere tuvalet talep etseniz diyecekler ki, “Sen dışarı çıkmasan daha iyi. Senin için çok zor. Sen engellisin. Keşke bir tedavisi olsa...”

Gerçekten de çiş ve kaka yapıyor olmak çok zor. Çok ama çok acıklı bir durum. Belki de insanın başına gelebilecek en kötü durumlardan biri. Nasıl mutlu ve rahat bir yaşam sürülebilir ki bu şartlarda. Belki de intihar ederdiniz ha?

Neyse hadi rahatlayın, sorun yok. Çünkü herkes böyle. Lanet olası çoğunluktan biriyiz. Bu örnek de bize gösteriyor ki hastalık ya da sakatlık adını verdiğimiz şeyler aslında azınlık yada farklı olmaktan başka bir şey değil.

Körleme Mizah

Nuri Turhan

turhan.nuri1977@gmail.com

Sayı: 87, Mayıs 2021

Merhaba sevgili EEEH Dergi okuyucuları. Bu yazımda size birazcık körleme mizah yapmak istiyorum.

Körlük kaynaklı başımdan geçen ilginç ve düşündürücü olayların hem güldüren hem düşündürten hoş bir tarafı var. Maalesef toplum körlük dendiğinde zihninde oluşan “karanlık” imgesine saplanıp kalıyor. Körlüğün insana ait bir farklılık olduğunu kabul etmek istemiyor. Kanımca bunun nedenlerinden biri, çoğunluğun yaşamak için tutunduğu dalın tek görme organı olması diye düşünürüm hep. Bu düşünceden hareketle bu farklılığın bizlerde oluşturduğu mizahi yaşantıları sizinle paylaşmak istiyorum kendi pencereden.

İşyerimde yaşadığım bir olay. İşe yeni başladığım zamanlarda, çalıştığım hastanenin kapısına geldim. Tam içeri gireceğim yerde sağda bir beton direk bulunuyor. Direğin yanında bir beyefendi duruyor. Ben direğin yerini bildiğim için çarpmadan geçtim. Ancak direk ile kol kola duran beyefendiye çarpınca, beyefendi bana “Kaç aydır buradasın, hala burayı ezberleyemedin mi?” Deyince, ben de ona “Direği ezberledim de sizi ezberleyemedim. Her sabah aynı yerde mi duruyorsunuz?” Deyip hastaneye kaçtım.

İkinci olay bir dolmuş macerası. Trabzon’a gitmek amacıyla durakta dolmuş bekliyorum. Bir aracın yavaşlayarak durağa yaklaştığını fark edince, elimi havaya kaldırıp birkaç saniye havada tuttum, şoför beni fark etsin düşüncesiyle. Araç yanımda durdu ve bindim. Şoföre parayı uzattım. Şoför bana “O nasıl el kaldırmak öyle, bu at arabası mı?” Deyince, ben de “Bilmiyorum, sen kullanıyorsun” dedim. Şoförle kapışmaya ramak kala yolcular araya girdi de ikimiz de sakinleştik. Benim amacım mizahtı aslında ancak kaptana fazla geldi.

Üçüncü olay köyümde geçiyor. Köyde çayır taşıyorum. Çayıra gitmek için küçük bir patika yol var. Bu patikanın tam ortasında bir su birikintisi oluyor genelde. Ben de bu su birikintisine düşmemek amacıyla, tam kenarına işaret amaçlı bir taş koydum. Tam gölün

kenarına gelince, taşa basıp karşıya geçip suya düşmekten kurtuluyorum. Bir gün yine oradan yük taşırken aynı şekilde taşın olduğu yere kadar geldim. Tam atladım, karşıya geçiyorum derken kendimi suyun ortasında yatarken buldum. İlk şoku atlınca, sudan kalkıp taşın olduğu yere bakınca ne göreyim! Gölün kenarına yerleştirdiğim taşı birileri birkaç adım geriye çekmiş. Ben de karşı kıyı yerine gölün ortasına atlamış oldum. O taşı yerinden oynatan arkadaşın arkasından söylediklerimi buraya yazmıyorum!

Dördüncü hikâyem güzel bir yaylada geçiyor. Yine sırtımda bir çayır yükü, bir patika yolda yürüyorum. Yürümekte olduğum yolu çok iyi bilmediğimden, biraz da tereddütle yürüyorum. Tam çayır yüküyle yolun sonuna geldim derken ayağım kaydı. Patika yolun aşağı tarafının uçurum olduğunu düşünüyorum. Düşmemek için can havliyle küçük bir ağaca tutundum. Uçuruma düşmemek için müthiş bir mücadele veriyorum. Tam o sırada yoldan geçen bir hanımefendiyi fark edince, bir elimle ağaca tutunurken diğer elimi ona uzattım. Biraz da espriyle karışık “Kurtarsana beni, görmüyor musun, Müslüman değil misin, düşüyorum” dedim. Hanımefendiden cevap alamadım. Uçurumun boyutunu anlamak için ayağımı uzattım ki uçurum diye düşündüğüm yerin aslında küçük bir tepeden ibaret olduğunu fark ettim. Orada çektiğim korkuya mı yanayım, yoksa bana şaşkınlıkla bakan hanımefendiye mahcup olduğuma mı?

Son olay Trabzon merkezde geçiyor. Bir akşam vakti meydan tarafında bir işe yetişmek için koşuyorum. Bir beyefendi beni durdurup “Görmeyenleri kırk adım bir yere götüren cennete gider. Ben de Seni götüreyim mi?” Deyince, ben de daha hızlı yürümek amacıyla kabul ettim. Eh abi de cennete gitmek istiyor. Başladık koşar adım yürümeye. Bir süre sonra abi saymış olacak ki “Kırk adım yürüdük” dedi. “Eyvallah” deyip omzuma vurdu ve gitti. Abi cennete gider mi bilemem ancak onunla yürürken sokakları karıştırınca, ben gideceğim yere geç kaldım.

Sonuç olarak hepimiz farklılıklarımıza bir ailenin ve bir toplumun içine doğuyoruz. İçinde yer aldığımız toplumsal hayatta doğuştan ya da sonradan getirdiğimiz Farklılıklarımızla yaşamak durumundayız. İnsan olmaktan kaynaklanan bu farklılıklarımızı birbirimizin önüne bariyer olarak koymazsak, yaşamın da mizahın da hakkını vererek duyumsarız. Bu değerli derginin yolumuza ışık tutan parolasıyla yazımı bitirmek istiyorum. Eşit, engelsiz, erişilebilir bir dünya mümkün. Dostlukla kalın.

Kedi Yazısı-3

Çağrı Artan

cagriartan@gmail.com

[Sayı: 87, Mayıs 2021](#)

Uzun Yıllar Birlikte Miyiz?

İşte bu soru halen kafamı kurcalıyor. Kendisinin bizi seçtiği yerleşke, içi geniş bir bahçe ve doğal. Her ne kadar farklı sokakta yaşayan canlı nedenli tehlikeler içerse de farklı bir eve taşındığımızda kendisini bulunduğu ekosistemden koparmanın doğru olup olmadığını düşünüp duruyorum. Yavruluktan gelmediği için bir ayağı sokakta olan yetişkin bir kedinin, alan ve alışkanlıklarının değişimine adapte olup olamayacağını çok araştırıyor, çok düşünüyorum. Bu durumun da her kedi için farklı seyredeceğini biliyorum.

Eşim kızıyor “Bir biçimde evimizi paylaştığımız canlıyı bu nedenle mi terk edeceksin?” Diye sorarak. İnanın o dönemlerin er ya da geç gelmesinden kaygılanıyorum. Dolayısıyla, henüz nasıl bir yol izleyeceğime karar veremedim. Belki bu durumu tecrübe etmiş birileri yorumlarda bulunur.

Beslenme, Temizlik Falan?

Her ne kadar yazının başında ipuçları aralara serpilecek desem de kıyamadım, ufak da olsa bir bölüm ayırarak deneyimlerimi toparlayayım istedim.

Kum Kabı

Kedilerin tek mahrem alanı belki de. Bu nedenle özenmenizi ve olabildiğince temiz tutmanızı önerdiğim alan da burası. Temizliği ve uygun kum kabı seçimi içinse şunları söyleyebilirim.

Dostunuzun fiziksel özelliklerini iyi belirleyin. Ortalama 4 kilonun üzerinde ve aşağı yukarı kuyruktan kafaya öngörüm 35-40 cm boyu olan bir kedi bizi seçen. Doğrudan belirleme olanağımız olmadı tabii yukarıda anamın doğum günü hediye seçiminde bahsettiğim üzere ancak kendisi geniş bir kum kabı alıp yönlendirmiş. Hayvanın sıkışmadan rahat girip çıkabileceği ürünler önemli, sadece bunu belirtebilirim. Tabii büyüklük arttıkça içine konan kum miktarı ve temizlikte sarf edilecek efor doğru orantılı. Azıcık paraya kıyıp çekmeceli olduğunu ve kumun elendiği alanın ayrılabilirdiğini iddia edenleri, elektrikle çalışan ve hayvanın girip çıktığını anlayıp belirli bir zaman aralığında içerisindeki aparatlarla kumu temizleyenleri de mevcut. Burada “Ağanın eli tutulmaz” diyor ve araştırmayı size bırakıyoruz.

Bizim kullandığımız kum kabı, kapalı ve kürekli. Ayrıca önünde çift yönlü açılan bir kapısı da var ancak ben hayvanın zorlandığını deneyimleyerek kullanmak istemedim, çıkardım. Evinizin her yanı kum olmasın istiyorsanız, kapıyı değil ancak kabın üst kısmını kapatın. Zira doğaları gereği dışkıladıklarını gömmek için o kumu epeyce savurgan biçimde etrafa fırlatıyorlar, kapalı kap olması bunların dökülmesini azaltıyor.

Kum kabının bulunduğu alan ve çevresinin temizliği değerlendirildiğinde, balkonunuz varsa ve azıcık genişse şanslısınız. Bence orada durması daha sağlıklı. Bizim gibi bir evde iseniz ya da balkonu farklı nedenlerden ötürü kullanamayacaksanız, en uygun yer bence banyo. Lavabonuzun altına ya da klozetiniz varsa yanına yöresine, kolay ulaşıp temizleyebileceğiniz bir alana koymanızı öneririm. Zira her gün bu kabın başına çökeceksiniz ehehe.

Kum seçimi tam bir muamma olabilir. Bireysel durumunuz ve toza alerjiniz, yanı sıra kedinin sağlığı değerlendirildiğinde; kokuyu hapseden, hapsetmek yerine lavanta, pudra, beyaz sabun benzeri nice kokuyla hayvanın pipet kadar burnunu olumsuz etkileyebilecek ürünlerdense kokusuz, kil minerallerinin bir çeşidi olan Bentonit kullanılarak hazırlanan, kalın taneli topaklanan kumları tercih edebilirsiniz. Marka ya da tercih önerilerimi yukarıdaki nedenlerden dolayı yapamıyorum, dileyenler ulaşırsa belirtebilirim.

Kumun temizliğini yine yaptığımız seçimler belirliyor. İnce elenmişlerin temizliği ve topaklanması bence daha zor. Koyacağınız kum miktarı da süreci etkiliyor. Az koyarsanız, içerisindeki kil minerali nemi hapsetmek yerine çamurlaşır. Orta halli koyarsanız, hayvanın

gömebilmesi sağlanmış olur ve parça içeride daha iyi kurur. Çok fazla koyarsanız da arkeolog gibi siz de kazar durursunuz elinizdeki kum küreğiyle.

Kum küreği demişken, bize kum kabıyla beraber geldi. Geçenlerde ince topakları tam alamıyorum diye dar aralıklı bir kürek aldım, yanında gelenin aralıklarının geniş olması sebebiyle. Bu sefer de kullandığım kumun kalın taneli olması, elemeyi zorlaştırdı. Farklı tür ve ebatlarda kürekler satılıyor, deneyerek bulacaksınız bunu da.

Temizliğinde zorlanırım demiştim, hatta bir arkadaşım eldiven takarak topakları eliyle arayıp bulduğunu ifade etmişti, tiksiz olmazsanız bu da bir yöntem. Bununla birlikte, doldurduğunuz kum seviyesinin bilincinde olmanıza zamanla hayvanın nereye seçtiğini konum bazlı bulmanız da eşlik ediyormuş, hafif hafif kazmaya başladığınızda küreğin degeceği sertliği hissettiğiniz an yavaşlayın ve ince çalışmaya başlayın. Topağın, kabın neresinde yer ettiğini belirleyerek küreği kap ile arasında kum kalmayacak biçimde kaba kadar indirip topağı altından hissedip hafifçe yukarı ve kendinize alacakmış gibi bir rampa haline getirerek yavaş yavaş kum yığınının uzaklaştırmayı deneyin. Eğer topak kürekteyse ve kum yığınının çıktığında, kürek elinize aldığınızdan daha ağırsa başardınız. Fazla kumları hafif hareketlerle sallayarak eleyebilirsiniz. Sallama hareketleriniz bir şeyi döker gibi yukarı aşağı olmasın, tüm emeğiniz boşa gider, topağı kuma düşürebilir ve bu zorlu süreci tekrar edersiniz, hiç önermem. Dolayısıyla, kum kabınız uzunlamasına ise zaten kabı temizlemeye önden daldığınızı var sayarsak, kabın sağ ve sol taraflarındaki uzun kenarları ekseninde sallamanız olumlu sonuçlar verecektir.

Topakları hiç bu işle uğraşmadan topluca haftalık temizleyenleri ya da dokunmayıp aylık alanları da duydum. Bunun için kum kaplarına yönelik kapitalist icadı üretilen torbalardan satılıyor. Bizim kum kabı geniş olduğu için girmedi ancak başarabiliyorsanız kumu dökmeden önce bir naylon poşet ayarlayıp topluca çöpe atabilmeniz olanaklı. Kendi adıma bunu önermiyorum ve bu yöntemi uygulamıyorum. Market alışverişleri ya da benzeri yerlerden gelen poşetlerle birkaç günlük kum topaklarını biriktirerek çöpe atmaya tercih ediyorum. Bunu yaparken de küreğin ve poşetin uyumu için mühendislik düzeyinde olmasa da belli hesaplar yapmanız önemli. Kürek, kaptan çıkarken bir yerlere değmeden, doğrudan poşetin içerisine atılacak biçimde hizalanmalı. Aksi durumda o kumların yerden toplanmasıyla uğraşmayı hiç istemezsiniz.

Gerek kedinin patilerinde kalan kumların akması gerekse sizin gerçekleştirdiğiniz kum temizliğinde dökülecek kumların azaltılabilmesi için üretilmiş, üzeri sert plastik, petekli bir yapıya benzer delikleri olan kum paspasları mevcut. Bunlar dökülen kumları üzerlerinde topluyor, bir süre sonra altındaki bezde birikenleri, kese misali kesilerek açılmış alanından kum kabına boşaltmanızı sağlıyor. Bu paspası, hangi kabı kullanırsanız kullanın almanızı ısrarla öneririm.

Ben kumu günlük temizliyor, yaklaşık bir ayın sonunda ne olursa olsun, ne kadar kum kalırsa kalsın, tamamen değiştiriyorum ve kabı banyoda sabun ya da bulaşık deterjanıyla yıkıyoruz eşimle. Tek başına da yapılabilecek bir işlem, benimki rahata kaçma girişimi. Kumlar marka ve paketlemelerine göre farklı ambalaj ve kilolarda satılıyor. En çok karşılaştıklarınız 5 ya da 10 kilogramlık ambalajlar. Bence bir 10 kiloluk da iki 5 kiloluk da bir ay için yeterli, aşağısını önermiyorum. Doldururken hala ne kadar koymam gerektiğini belirleyemedim. En sonuncuyu önce az koydum çamurlaştı, sonra çok koydum topağı bulmakta zorlandım. İdeali 6-7 cm deniyor da bu durum kullanılan kaba göre değişir bence. Yine sizin deneyip yanılarak bulacağınız bir durum özetle. Ben önümüzdeki ay aldığım iki 5 kiloluğu ayrı ayrı koymayı deneyeceğim örneğin.

Beslenme

Tersten gittim tabii, bu çıkışın bir de girişi var ehehe. Mama seçiminiz de yine dostunuzun beğenisiyle doğru orantılı ancak genel çerçevede herkese uyacak şeyleri toparlamaya çalışalım.

Kediyi, üretilen mamalarla ya da özenip kendi hazırladıklarınızla besleyebilirsiniz. Veteriner hekimler ağız birliği etmişçesine kuru ve yaş mamaları tercih etseler ve onları da kendi önerdikleri markalardan ibaret kılsalar da bu hayvanlar doğadan geliyor, dolayısıyla girdiği evlerde de uygun koşullarda bulabildiklerini yiyebilir diye düşünsem de ben bu riski alamıyorum gerek yeteneklerim gerekse olanaklarım ölçüsünde. Dolayısıyla, el mahkûm onlar için oluşturulan endüstriyel ürünlere mecbur gireceksiniz gibi.

Mamalar, iki ana çerçevede toplanıyor; kuru ve yaş. Kuru mamalarda tahıl oranı düşük hatta hiç yok, protein ve et miktarı yüksek. Farklı vitamin ve minerallerin üzerinde çalışan firmaların tercih edilmesi önemli. Ben, yazının başlarındaki paragraflarda değindiğim nedenlerin yanında bütçemi de dikkate alarak temizmama.com Firmasını öneriyorum. Farklı çeşitlerde mamaları, hızlı ve piyasa koşulları değerlendirildiğinde aracı olmadığı için daha uyguna bulabilirsiniz. Benim söylediklerimle kalmayın, bu alana da girip kafanızın yanması lazım biraz. Görün bakalım nasıl hazırlanıyor, hangi aşamalardan geçiyor, ayağına bir şey batar diye kendinizden geçtiğiniz canlılara layık görülenler.

Yaş mamalar iki grupta üretiliyor; konserve ve pouch adı verilen, kese biçiminde, yukarıdan açılarak paketin kâseye boşaltıldığı türler. Balık, kırmızı ve beyaz etten oluşan hayli fazla marka ve yaş mama mevcut. Burada ülkemizde üretim yapan, raftan bize bir ürüne henüz rastlayamadım ancak hepsinin raf ömrü için maalesef kimyasal bileşenlerle güçlendirildiğini içim acıyarak deneyimlemem de yine de nispeten güvenilir bulduğum, yukarıda adını verdiğim firmanın yurt dışından getirttiği mamaları kullanmayı tercih ediyorum.

“Hayvanların diş sağlığı ve su tüketimine yönlendirilmesi açısından kuru mamaları öncelikli değerlendirin” der otoriteler. Bununla birlikte, haftada ikiyi pek geçmemeye çalışacağınız, yakın aralıklı olmayan günlerde, gördüğü an müptezeller gibi kendilerinden geçip size türlü miyavlamalarla gelen dostunuzun midesini bayram ettirebilirsiniz. Ben konservelerin açıldığında buzdolabında korunması gerekliliği, bu nedenle çıkarıldığında bir süre beklemesi gibi nedenleri bizimkinin kafasına göre eve girip çıktığını değerlendirdiğimde, pek tercih etmiyorum. Diğer yandan 400 gram diye sattıkları şeyin yarıdan fazlası su, onun yerine daha az jöleli ve 85 gram ortalamasında satılan poşetli yaş mamaları daha performanslı buluyorum.

Mama kabı meselesi de biraz kafa yakıyor evet. Çeliği, porseleni, seramiği, ahşabı, plastiği, haznelisi derken dergimizin adındaki harflerin ağızdan bunalarak çıkmasını sağlayan “EEEH!” Nidasını attırıyor araştırmalarınız. Ben geçmişte bazı sütlü tatlılar ve süt ürünlerinin içerisinde geldiği seramik olduğunu düşündüğüm üç kabı dönüşümlü kullanıyorum mama ve su için. Tabii bazen küçük çerez kaselerimiz devreye girebiliyor. Halen mama ve su kabı arayışım devam ediyor.

Mama kaplarını iki üç günde bir değiştirerek kullanıyor, su kabını ise günlük ya da iki günde bir temizleyerek kullanıyorum. Tabii içerisindeki suyu günlük ve içme suyu olarak seçiyorum. “Hayvanlar sokakta neler içiyor, niye içme suyu veriyorsun?” Diyen zihniyetin ağzına kürekle vururum. Artık sizinle yaşayan, siz ne tüketiyorsanız ve sağlığınıza gözetiyorsanız, eşit ölçüde gözetilecek bir canlısınız. Nokta.

Eh Artık Son Söz Olsun

Veteriner hekime götürürken bile attığı çığlık beni mahveden bir canlıya, destek olmuyorsanız bari acı çektirmeyin, bilinçli biçimde tekmeleyip araçlarla üzerinden geçenlere çözümüm var ve kalıcı ancak örgütlü ve çoğunuzun hoşuna gitmeyecek yöntemler içeriyor. Bunu düşündüren de insan, hayvan demeden tüm yaşam alanlarına saygı duymayan, eşref-i mahlukat tanımından çoktan uzaklaşmış insanın günümüzdeki durumudur. Bu satırları okuyanlar zaten bu gürüha girmez diye düşünmek istiyorum.

Eve misafir almak, evde değilken ne yapar diye düşünmekten seyahat kısıtlamalarını değerlendirir hale getiren ya da bağırır da çağırır da yanıma alacağım kararını vererek de ayrı bir stresi yaşamakla birlikte, uzun yıllar başına gelebilecekleri göz önüne alarak düşünün bir canlıyla yaşamınızı paylaşmayı. Bize bunun muhakemesini yaptırtmayacak kadar hızlı bir dadanma gerçekleşirse, salgın dönemindeki esnek çalışma sürecim, evimizin giriş kat olması gibi artılar, karanlık tarafa geçmemizi sağladıysa da siz iki kere değil, çok kez düşünüp değerlendirin. Tabii bir canlının sorumluluğunun ve ona duyulması gerekli saygıyı içinizde barındırıyorsanız.

Umarım bizimle olmayı seçen ve eşimin adını o zamanlarda aldığı Logitech Pebble model faresinin tipine benzediği için Pebble (Çakıl) verdiği tatlı hanım kızımıza yaşam hep güzellikler getirsin. Onu hep iyilikler bulsun. Umudum iyiliği ve iyiyi hedefleyen, huzur dolu insanlarla karşılaşsın bu satırları okuyanlar. Duygusallaştığım için yazının sonunda saçmaladım. Bu kadar duygusal olmanın da günümüz dünyasında verdiği yoruculuğu tarif çok zor...

Yazımı daha fazla uzatarak garip bir hal almasını istemiyorum, artık beynimden dökülenleri değerlendirdiğimde bir şey çıkmıyor zira. Yaklaşık dört aylık dönemde deneyimlediklerim bundan ibaret.

Umarım yaşamınızı özel kılan çokça an sizi bulur. Sağlık ve huzurla.

Gönül Dağı'na Körce Bakış

Gülcan Altun

guleycane@gmail.com

Sayı: 87, Mayıs 2021

Bugüne değin çoğunlukla SEBEDER'in eş erişimini sağladığı yapıtları sesli betimleme açısından değerlendirdim biliyorsunuz. Geçen ay ise Betimleme Fabrikasınca betimlenmiş bir dizinin bir bölümünü mercek altına almıştım. Bu ay da Moroğlu Film tarafından erişilebilir hale getirilen yine bir TRT dizisinin bir bölümünü değerlendireceğim. Dizinin adı Gönül Dağı. Bölümü ise benim bu yazıyı yazmaya karar verdiğim 03.05.2021 tarihi itibariyle yüklenmiş son bölüm olan yirmi dördüncü bölüm.

Yazıyı çok fazla uzatmamak adına diziye dair küçücük bir açıklama ile yetineceğim. Zaten basit bir internet araması ile istenen her şey öğrenilebiliyor artık malum. Ancak yine de söz konusu diziyi takip etmesem de ara sıra annemin yanına çöreklandığım zamanlarda ufak ufak izliyorum. Günümüzde ekranlarda daha fazla yer bulan kanlı hesaplaşmalı ya da yoz ilişkilerin konu edildiği dizilerden farklı bir yapım. Daha halkın içinden, daha doğal olması bakımından çok sempatik bulduğum bir dizi. Erişilebilirlik her zaman her yerde olması zorunlu bir uygulama olsa da sırf bu söylediğim sebeplerden ötürü bu dizinin eş erişiminin yapılmış olması benim için ayrıca çok değerli.

Dizi "Bozkırda bir Anadolu masalı" sloganıyla başlıyor. "Bozkırın kalemi" Mustafa Çiftçi'nin hikayelerinden esinlenilerek senaryolaştırılmış. Orta Anadolu'da küçücük bir kasabada yaşanan olayları anlatıyor. Birbirlerine "Amca oğlu" diye hitap eden üç kuzen ve onların aşık olduğu kadınlar ve aile ilişkileri üzerinden anlatı çeşitleniyor. Ve tabii bir de bu amca oğullarının hayalleri peşinde koşarak uğraştıkları teknik buluşlar, çabaları, başarı ve başarısızlıkları üzerinde dönüyor olan biten.

Gelelim sesli betimleme değerlendirmesine. Önce betimleme emekçilerini saymakla başlayalım. Geçen ay konu ettiğimiz Teşkilat'ın aksine, bu dizinin sonunda betimleme emekçileri

detaylıca sayılmış. Ancak fondaki müziğin altında seslendirmenin sesi gölgelendiğinden, bazı isimleri yanlış duymuş olabilirim. Bu sebeple olası hatalardan ötürü şimdiden özür dilerim.

Gönül Dağı'nın engelsiz eş erişebilirlik çalışması Köprü Film tarafından Moroğlu Film'e yaptırılmış.

Gönül Moroğlu tarafından kaleme alınmış betimleme metnini biz Alp Bazarlı'nın sesinden dinliyoruz dizi boyunca. İşaret Dili çevirisini Ayşe Köksal yaparken, altyazılar Seyl Ajansça hazırlanmış.

Teknik hizmetler Perge Yapımca yürütülmüş ve ses Mix: Onur Yılmaz tarafından yapılmış.

Kurgu ve son kontrol ise Sena Moroğlu'na ait.

Bu alana dair merak ettiğim en önemli soru, son kontrolcü Sena Moroğlu'nun yeti farklı bir birey olup olmadığı. Ki ne demiştik? Biz olmadan bizim için asla. İçinde kör, sağır ve işitme engellilerin olmadığı bir düzenleme doğalından hep eksik olacaktır.

Moroğlu Film hakkında doğru bilgilere ulaşabilmek adına arama motorunu defalarca çalıştırdım. Ancak kim bilir belki de benim beceriksizliğim, Moroğlu Film'in kendi web sitesine bir türlü ulaşamadım. Youtube ve Dalimation dahil tüm sosyal medya bağlantıları var. Hatta Twitter'dan belki sitelerine ulaşabilirim diye tıkladım. Fakat oradaki adrese girmeye çalıştığımda güvenlik uyarısı aldım. Ben de korkup vazgeçtim.

Betimleme detaylarına gelince, genel itibariyle bence metin güzel yazılmış. Kadı kızında da olur kabilinden birkaç küçük ayrıntı dışında benim kafamda soru işareti kalmadı desem yalan olmaz. Mekan ve zaman bilgileri ya direk verilmiş ya da satır aralarına sıkıştırılmış. Duygu durum betimlemeleri olabildiğince incelikli işlenmiş. Ancak özellikle duygular betimlenirken aşağıda örneklendireceğim gibi betimlemeden çok yoruma kaçılmış.

Mekanlara veya karakterlere dair dış görünüş betimlemeleri yok denecek kadar az. Karakterlerin kıyafetleri ve o an için saç vs. Detayları verilmiş ama genel görüntüleri söylenmiyor. Ancak ben buna çok takılmadım. Çünkü dizinin yirmi dördüncü bölümü gelmiş.

Muhtemelen önceki bölümlerde bunlar işlenmiştir ve her seferinde tekrarlanmasına zaten gerek yok. Tabii bölüme özgü kimi değişiklikler verilmeli. İlgili bölümde bunlar da belirtilmiş.

Montajlamalar genelde güzel yapılmış. Özellikle 23. Bölümün özetinde Fadime'nin duygusal konuşması arasında zamanlama montajda iyi ayarlanmış ve hiçbir betimleme metni Fadime'nin konuşmasını geri plana atmamış. Dizi boyunca sadece yanlış saymadıysam üç yerde karakterlerin konuşması üstüne gelmiş betimleme. Bununla birlikte betimleme seslendirmenin sesi, dizi ses düzeyinin biraz altında kalmış. Bu da dinlerken kaçırmayacağım diye yoruyor dinleyiciyi. Mesela ben gece geç bir vakitte izliyordum. Etrafa ses gitmesin diye bilgisayarın sesini biraz kıstım. Bu sefer de betimlemeyi duymak için adeta kulağımı hoparlörün içine sokmam gerekti.

Öte yandan seslendirmenin ses tonu diziye pek uymamış bence. Yumuşak ve duygusal bir kadın sesi daha yakışırdı kanımca. Okuyuş düzeni ve vurgulamaları gayet güzel ancak ton itibarıyla daha çok bilim kurgu, gerilim veya aksiyon filmlerine uyar gibi.

Betimlemede ilk olarak dikkatimi çeken bir başka husus da jenerik seslendirmesi. Baştaki ve sondaki jeneriğin ikisi de okunmuş. Bence çok güzel olmuş. Genelde oyuncu ve karakter eşleşmeleri dizi sonunda verilir sanırdım ama Gönül Dağı'nda başta veriliyor. Tabii bunun betimleme ile bir ilgisi yok. Dizinin orijinal yapımı böyle diye düşünüyorum ve kör izleyici de orijinalinde nasılsa öyle bilmeli elbette.

Jenerik kısmındakiler başta olmak üzere manzara betimlemelerini yerinde ve güzel buldum ben pek çok yerde. Özellikle jenerik akışında bir yandan manzara betimlenirken bir yandan da ekranda yazanlar okunuyor kör izleyiciye, tam olması gerektiği gibi. Şimdi sahne sahne betimlemeyi incelemeye geçebiliriz.

Yeni bölüm tıpkı TV'de olduğu gibi yirmi üçüncü bölümün özeti ile başlıyor. Ve betimlemecinin bunu belirtmesi güzel ve doğru olmuş.

Özet sahnesinde dakika bir gol bir kabilinden bir cümle: "Cemile hüzünlenir, derin bir iç çeker. Zahide tebessüm ederek Cemile'ye sarılıyor" Geniş zamanın gereksiz kullanımı ayrı facia, birbirini takip eden sıralı cümlelerde farklı zaman kiplerinin kullanımı ise ayrı.

Aynı kip karmaşası birkaç sahne ötede, Fadime'nin kızına masal anlatması sahnesinde de var. Şöyle ki: "Fadime elini tutan kızına sevgiyle bakıyor. Pembe de annesine gülümseyerek bakar" Devam eden betimlemeden de fark edeceğimiz gibi bu dizinin hemen hemen her yerinde bu şekilde ne yazık ki.

Ancak bir sahne var ki iyice beni benden aldı ve buraya eklemekten edemedim. "Selami bir anda Sefer'in boynuna sarılıyor. Keriman ve Selami gülümseyerek oradan uzaklaşıyorlar. Sefer de onların arkasından tebessüm ederek bakar. Sefer'in telefonu çalar. Cebinden çıkarıp ekrana baktı. Telefonu açtı" Aynı sahneden bir alt not daha vermek gerek. Siz söylemeseniz de kör orada telefon çaldığını anlar. Açılıp konuştuğunda da telefonu çalanın Sefer olduğunu fark edecektir. Sahnede birden fazla kişi varsa ve mesela telefon çaldıktan sonra kişi aramayı reddederse, kimin olduğu anlaşılabilir. Veyahut telefonu çalan ve açıp konuşan kişi dizide çok tanınmayan biriye de kimin telefonu olduğu belirtilebilir.

Kaldığımız yerden diziye dönecek olursak, sahnenin devamında Fadime rahatsızlığı sebebiyle karnını tutarak koridora çıkar. Biz bunu elbette vazgeçilmezimiz betimlemeden öğreniyoruz ve ifade orada şöyle: "Fadime sağ eliyle karnını tutarak yavaş yavaş yürüyerek koridora gelir" Buradaki anlatım bozukluğunu bir tarafa bırakırsak, ki iki eylemside de "arak-erek" ekiyle üst üste cümlelerde kulak tırmalayıcı bir söylem oluşturmuş, geniş zaman kullanımı burada ters durmuyor. Geniş zamanın doğru kullanıldığı yerler de var bunun gibi ancak bizim çok da alışkın olduğumuz bir anlatı tarzı değil takdir edeceğimiz gibi. İşte geçen ayki yazımda da vurguladığım gibi bunlar, örnekleri yabancı kaynaklardan kalıp gibi alıp kendi dilimize ve kültürümüze uyarlama kaygısı taşımamamızdan kaynaklanıyor gibi.

Bir zamanlar İngilizce dersi aldığım bir arkadaş anlatmıştı. İngiltere'den takip ettiği maçlardaki spiker konuşmalarını örnekleyip gülüyordu. Mesela "Gol atar" diyormuş anlatırken. Biz ne deriz? Sadece "Gol" ya da "Golü atıyor" veya "Gol attı".

Betimleme metinlerinde göz ardı edilen bir başka nokta da Türkçe imla kurallarına uygun olmaması kimi cümlelerin. Bu da anlatım bozukluğuna yol açıyor ama galiba yaptık oldu mantığı daha egemen mi oluyor nedir? Veyahut da dizi yetiştirme kaygısı, düzgün iş çıkarma güdüsünü bastırıyor mu zaman zaman? Bilemedim ki. Örneğin; Köprü Film yazısının belirmesinden hemen sonra, yirmi dördüncü bölümün başında yani, manzara betimlemesinde ilk cümle şöyle: "Sapsarı

bozkır toprakları üzerinde yükselen dağ üzerinde Gönül Dağı, Anadolu'da bir bozkır masalı yazdı" Sizce de bir anlatım bozukluğu yok mu burada?

Türkçe yazı dili açısından kulak tırmalayan bir örnek silsilesi de kız isteme sahnesinin betimlemesinde var. Misafirlerin ve ev sahiplerinin oturma düzenleri anlatılıyor. Ancak tam saymadım ama herhalde peş peşe beş kere falan cümle sonlarında “oturmak” eylemi kullanılmış. Bunun yerine mesela "Salondaki büyük koltuğa Abdullah Dede ve Halime Hanım yan yana oturmuş” dedikten sonra “Yanlarına şunlar şunlar sıralanmış” veya “Onların yanında bunlar duruyor” ya da “var” gibi farklı yüklem seçilmeli ki anlatım zenginleşsin.

Dilek ile Kepenekli Çoban'ın peş peşe durup Dilek'in onunla konuştuğu sahnede, betimlemedeki şu ifade dikkatimi çekti: "Dilek'in hüznü gözlerinden yaşlar, yanağına doğru iniyor. Babası olduğu düşündüğü çobanın yüzünü dönmesini bekliyor" Cümledeki anlatım bozukluğunu söyleyeyim önce, sonra ise ifadenin anlamına geçeceğim. Orada doğru kullanım, "Babası olduğu değil, babası olduğunu" olmalıydı. Öte yandan, böyle bir açıklamaya gerek var mı bilemedim. Sonuçta diziyi takip etmeyen, zaman zaman annesiyle mutfakta otururken takılan biri için yani özetle, konuya hakim olmayan benim gibi biri için güzel ama dizinin tüm bölümlerini izleyen kör bir izleyici, Dilek'in Kepenekli Çoban'ın babası olduğunu düşündüğünü biliyordur diye tahmin ediyorum. Öyleyse betimlemecinin köre bu anlamda açıklama yapması anlamsız olmuş. Betimlemenin görevi sadece görselde olan biteni köre söylemektir, yorum yapmak değil. Onun yorumunu betimlemeyi ve dizideki replikleri değerlendiren kör izleyici kendisi keşfetmelidir.

Bir anlatım bozukluğu da Kamil'in amca oğullarını depoda sandalyeye bağlamış halde çekildiği sahnede var. Farklı olarak bu bozukluk tam bir söylem karmaşasına da yol açmış. Betimlemede: "Kamil, depoya aldığı amca oğullarını sandalyeye oturtup ellerini ayaklarını ipe bağlamış. İki adamı yanında elinde tüfeği amca oğullarına doğrultmuş halde öfkeli gözlerle bakıyor" Tüfek, Kamil'de mi, yanındaki adamlarında mı? Bu anlamda bir netlik yok. Betimlemecinin okuyuşunda bir vurgulama ile de verilebilirdi belki bu netlik diye düşünüyorum ama öyle bir vurgulama da yok. Zaten seslendirmen nereden bilecek ki? Belki de diziyi izlemiyor bile o da. Metin yazarının yazdığı metni okuyor sadece sonuçta.

Betimlemede birkaç yerde rastladığım boşluklardan ilki, aynı sahnenin devamında Rıfat'ın gelip Kamil'i etkisiz hale getirdikten sonraki bölümde var. "Rıfat bir elinde tüfek, bir elinde odun parçasıyla elindeki ipi çözer" deniyor. Ancak aynı depoda bağlı duran iki amca oğlundan hangisinin? Zira o sırada sesinden anladığım kadarıyla Veysel ile sözlü atışmaktadır. Hemen peşi sıra "Veysel de ayağındaki ipi çözüp ayağa kalkıyor" cümlesini duyuyoruz. Buralarda boşluk oluşmuş. Şimdi size yazarken birkaç kere geri alıp izledim sahneyi ve çözebildim sanıyorum. Şöyle: Ramazan, yani amca oğullarının üçüncüsü, öncesinde kendini kurtarmayı başarmıştı bağlarından. Hızla gelip amca oğullarından birine, "Amca oğlu ben ellerini çözüyüm, sen ayaklarını çözersin. Ben dayanamıyorum" deyip fırlamıştı tuvalete sıkışmış olduğundan. Betimlemede, bu çözdüğünün kim olduğu söylenmiyor. O esnada çözülen kişinin sesini de net duymuyoruz. Demek ki çözdüğü Taner'miş. Rıfat'ın bir yandan laf yetiştirirken, bir yandan da ellerini çözdüğü kişi Veysel'miş. Ama tabii dediğim gibi ben bunu birkaç kez izleyerek ve dikkatimi vererek anlamlandırabildim. Oysa betimleme cümleleri kısa kısa ve daha net olabilir. Mesela Ramazan, Taner'i çözerken sadece "Taner'i" ya da "Taner" dense olurdu ve iki durum da netleşirdi bence.

Bazen de gereksiz uzatmalar olabiliyor betimleme metinlerinde. Bu dizide de şöyle bir örneğine rastladım: "Garson, çayları getiriyor" denir. Biz replikten garsonun "Afiyet olsun" dediğini duyarız. Hemen gelen betimleme cümlesinde "Garson, çayları bırakıp gider" deniyor. Bu gereksiz lafi uzatmak olmuş. Sadece "Garson gitti" denilebilir. Ona bile gerek yok ama neyse.

Şimdi yine bir söylem karmaşasından söz edeceğim size. Kız isteme sahnesinde kahve faslına geçilmiştir. Dilek damat kahvesi dışındaki tüm kahveleri yanlışlıkla tuzlu yapmıştır. Bu noktada bilmeyenler için düşmem gereken bir alt not daha var. Damat adayının iki amcası var. Birinin adı Hüseyin, diğersinin ki Muammer. Muammer'in eşinin adı Döndü; Hüseyin'inki ise Günşıl. Sözcüklerin yanlış kullanımının neden olduğu karışık durum, bu dörtlü arasında geçtiği için özellikle açıklamak istedim. Sahnede söz konusu duruma dair okunan betimleme ise şöyle: "Hüseyin, fincanı alıp bir yudum içer. Eliyle ağzını kapatır. Tuzlu kahvenin kendisine geldiğini sanıp Günşıl'ın fincanıyla hemen değiştiriyor" Arada kısacık bir müzik boşluğundan sonra betimleme devam ediyor: "Muammer, ağzının tadı değişsin diye Döndü'nün fincanından bir yudum alır. Sonuç yine tuzlu kahve gelmiştir. Yüzü ekşir. Göz altından etrafa bakar" Burada

sadece bir "de" bağlacı kullanılarak "tıpkı Hüseyin gibi" benzetmesi yapılabilirdi. Ben geri almadan dinlediğim ilkinde herhalde betimlemeci, Hüseyin ile Muammer'i karıştırmış diye düşündüm. Sonra, detaylı bakınca aynı sahnede peş peşe yaşanan iki ayrı olay olduğunu anlayabildim.

Az önce sözünü ettiğim gereksiz cümlelere bir örnek daha, Rıfat'ın ahırdan bozma çalışma odasında çekilen sahneden. "Odanın içi loş karanlık. Karşısında da gölge oyunu düzeni var. Rıfat, kamerayı ayarladı. Sahnenin arkasına geçti. Tefi alıp başlangıç zilini çalıyor" Tefe kadar "gölge oyunu düzeneği" yerine "düzeni" denmesi dışında ki bu da çok önemli bir şey sayılmaz her şey güzel. Ancak "başlangıç zilini çalıyor" şeklinde kör izleyiciye bildirmenin hiçbir anlamı yok gereksiz kalabalıktan başka. Sadece "Eline tefi aldı" demek yeterli. Bu tür gereksiz cümleler birkaç yerde daha var ama ben bu kadar örnekle yetiniyorum.

Boşlukta kalan noktalardan bir diğeri, "Kasabadaki saat kulesinde hazırlıklar yapılıyor" betimleme cümlesi ile başlayan Ramazan şenliği hazırlıklarında. Bu cümleden sonra kısa bir müzik fonu duyuyoruz. Sonra oyuncuların azıcık bir konuşma bölümü var. Sanırım Taner, "Ağabey, bunların hepsini alalım dışarı" diyor. Ancak neleri? Betimlemeci burayı atlamış.

Zamanın yüklemde yanlış kullanımına bir örnek daha: "Fadime namazını kılarken kızını Pembe de yorgunluktan uyuyakalıyor" cümlesinde. Tahminimce kamera oraya yöneldiğinde, Pembe zaten uyumuştur. Yani onun uykuya geçişi gösterilmeyordur. Dolayısıyla, burada doğru yüklem "uyuyakalmış" olmalıydı. Çünkü ekrana onlar düştüğünde, gören izleyici Pembe'nin uyuduğunu görecektir. Kör izleyici de aynı şekilde tanıklık etmelidir aynı olaya.

Hikaye mi okuyoruz, dizi mi izliyoruz? Şöyle ki "Hazırlıkların yapıldığı meydanda bir adam, arkadaşının ibrikten döktüğü suyla elini yüzünü yıkıyor. Hazırlıkları takip eden Muammer de bir sandalyede oturuyor. İbrikten dökülen suyu gördükçe, içi yanıyor. Susamışlığı daha da artıyor" şeklinde duyduğumuz betimlemede sanki seslendirmen kendi deneyimini anlatıyormuş gibi. Oysa "içi yanmış, susuzluğu daha da artıyor gibi görünüyor" veya "bakıyor" denmeliydi. Sonuçta bu bir hikaye ya da roman anlatısı değil. Görüntüde görünen öge ve durumların, kör izleyiciye aktarılması. Yani nasıl görüldüğünün dillendirilmesi olmalı. Ne yazık ki dizi boyunca yukarıda belirttiğim şekilde özellikle duygu durum betimlemeleri başta olmak üzere çok fazla yoruma kaçıldığını söylemeliyim.

Bir kelimenin üst üste kullanımının neden olduğu karmaşaya bir örnek de Fikret'in velayet davası için adliye sahnelerinin başlangıcındaki betimlemede karşımıza çıkıyor. "Sefer ve Zahide mahkeme binasındalar. Zahide koridordaki bekleme koltuğunda oturuyor. Sefer de Zahide'ye bakarak yanında ayakta bekliyor. Başka insanlar ve avukatlar da koridorda yürüyorlar. Fikret ve avukatı da koridora geldiler. Fikret, Zahide'yi görür"

Bence bu metin şu şekilde olmalıydı: "Sefer ve Zahide adliyedeler. Zahide, koridordaki bekleme koltuğunda oturuyor. Sefer de Zahide'ye bakarak yanında ayakta bekliyor. Başka insanlar ve avukatlar da gidip geliyorlar. Fikret ve avukatı da geldiler. Fikret Zahide'yi görüyor" ya da "gördü" Basit, anlaşılır ve dinleyeni de yormuyor. "Ne yazık" diye nitelendireceğim bir başka nokta da bu. Kelime tekrarına da defalarca tanıklık ettik betimleme boyunca.

Dizinin sonuna doğru Dilek, Kepenekli Çoban'ın yakınlarında olduğunu düşünerek ona seslene seslene dağda yürüyor. Bu sırada, isteme günü babası olduğuna inandığı çoban ile karşılaşmaları ekrana geliyor ve bu betimlemede, "İsteme günü yaşadıkları ekrana geliyor" şeklinde ifade buluyor. Teknik anlamda doğru bir kullanım mıdır bilmiyorum ama ben beğendim doğrusu. Bu sahnede beğenmediğim ise yine yoruma kaçılması. "Dilek, babasının duyduğunu düşünerek konuşarak yürüyor" deniyor. İnsanın "Bırak da ona ben karar vereyim" diyesi geliyor.

Mahkeme sırasında Zahide, Sefer'in daha önce bir suçtan sabıkası olduğunu öğrenir. Bunun üzerine betimleme şöyle anlatır bize olan biteni: "Sefer ve Zahide göz göze gelirler. Zahide'nin güveni sarsılmış bakışları Sefer'in yüzüne düşüyor. Başını yere eğiyor" Hep "Hikaye değil, betimleme olmalı" diyorum ama yine de bu duygusal sahnenin duygusal bir şekilde kelimelere dökülmesi bana güzel geldi.

Son olarak bu yazıyı yayıma hazırladığımız son tarih olan 09.05.2021'de baktığımda henüz yirmi beşinci bölüm Engelsiz TRT sitesine yüklenmişti. Oysa bir gece önce ekranlarda dizinin yirmi yedinci bölümü gösterildi. Yani kör seyirci diziyi iki hafta geriden takip etmek zorunda bırakılıyor ki bu hiç adil değil.

Sizlere en doğru bilgiyi verebilmek adına seslendirilmeden önceki Salı günü baktığımda, yirmi altıncı bölümün de yüklendiğini gördüm. Bu da bana betimlemelerde ve Engelsiz TRT'ye yüklemelerde bir standart olmadığını düşündürdü. Olması gereken, herkesle aynı anda erişilebilir biçimde diziyi takip edebilmemizdir. Bu yapılamıyorsa bile günümüz koşullarında hiç değilse

mesela Kanal D'deki gibi dizi yayımlandıktan kırk sekiz saat sonra erişilebilir formatının da sisteme yüklenmesi zorunlu tutulmalıdır. Böyle olunca da bugün itibariyle Gönül Dağı'nın son bölümünün erişilebilir formatının yüklenmiş olması gerekirdi.